પ્રવચન નં. ૧૯ ગાથા-૫ તા. ૨૭-૬-૭૮ મંગળવાર જેઠ વદ-૭ સં. ૨૫૦૪

અહીં તો એમ કહ્યું કે હું મારા નિજ વૈભવથી હું વાત કરીશ–હવે નિજ વૈભવમાં નિમિત્ત કોણ હતું ? કે વીતરાગની વાણી–શબ્દબ્રહ્મ એમ કહ્યું. છે ? સમસ્ત પદાર્થને પ્રકાશનારી એમ કહ્યું છે આમાં તો, એમ છે ને ? સમસ્ત વસ્તુઓનો પ્રકાશ કરનાર, ત્યાં એમ કે સર્વજ્ઞ કાંઈ કહી શક્યા નથી એમ આમાં ન આવ્યું એ તો અપેક્ષિત વાત થઈ, ગોમ્મટસારમાં આવે (છે) ને ? કે અનંતમા ભાગે જાણે છે. અહીં તો કહે છે કે વસ્તુ સ્વરૂપનો પ્રકાશક છે. શાસ્ત્ર છે એ શબ્દબ્રહ્મ છે, સમસ્ત વસ્તુને પ્રકાશનાર. અને છેલ્લી ગાથામાં એમ આવ્યું ને ૪૧૫ (ગાથામાં) કે આત્મા છે એ વિશ્વ સમય છે, એટલે કે વિશ્વને પ્રકાશનારો છે. ૪૧૫ છેલ્લું–પૂરણ પ્રકાશનારો આત્મા છે. તેને પ્રકાશનારી વાણી એ પણ શબ્દબ્રહ્મ પૂરણ પ્રકાશનારી છે, છેલ્લું આવ્યું છે.. ૪૧૫ શ્લોકમાં (ગાથામાં) સમજાણું ?

સર્વ–સમસ્ત વસ્તુ, પાઠમાં છે ને સકલઉદભાસિ, સકલોદ્‌ભાસિ– ત્રણ કાળ ત્રણ લોક્નાં જે પદાર્થો છે, તે બધાને કહેનારી વાણી છે. એવી વાત લીધી છે. ભલે અનંતમા ભાગે આવ્યું એમ કહ્યું, પણ એમાં આવ્યું, બધા ઈશારા બધાં આવ્યાં છે. સમજાણું કાંઈ ? બધું આવ્યું છે એમાં બાર અંગમાં આમ સ્થૂળ કથન છે એમ આવ્યું. પંચાધ્યાયીમાં, પણ એ કથનમાં પણ બધું જેટલું સૂક્ષ્મ છે અને બધું છે એ બધુ કથન કરવામાં આવ્યું છે. અહીં તો એ લીધું. સમસ્ત પદાર્થ, સમસ્ત વસ્તુઓનો પ્રકાશ કરનાર એક વાત. તેથી ૪૧૫ (ગાથા)માં એમ કહ્યું કે આત્મા વિશ્વ સમય છે. આ શબ્દબ્રહ્મ છે, શબ્દ વ્યાપક છે શાસ્ત્ર, એ બધાંને કહે છે, એમ આ વિશ્વ સમય બધાને જાણે છે. ભગવાન આત્મા વિશ્વ સમય છે એમ કહ્યું છે. બધાને ત્રણ કાળ ત્રણ લોકને જાણે એ આત્મા. અને એને કહેનારી વાણી પણ શબ્દબ્રહ્મ છે. આત્મા જે વિશ્વ સમય છે, સર્વનો પ્રકાશક છે એમ વાણી પણ સર્વની પ્રકાશક છે. આહાહા ! એવી વાણીમાં પણ (કહેવાની) એવી તાકાત છે. આત્મામાં તાકાત સર્વને પ્રકાશવાની છે. આહાહા !

વિશ્વ સમય, સમસ્તને જાણનારો આત્મા, એમ સમસ્તને કહેનારી વાણી, જયારે આને વિશ્વ સમય કહીએ ત્યારે વાણીને શબ્દબ્રહ્મ કહીએ, કારણ એ પૂરણને પ્રકાશે છે. આહાહા ! અને એની મુદ્રા ' સ્યાત્ ' પદ છે ' સ્યાત્ ' પદની મુદ્રાવાળો એમ આવ્યું ને ? છાપ છે ' સ્યાત્ ' છાપ એની છાપ છે. આહાહા ! જેમ આત્માના અનુભવની અતીન્દ્રિય છાપ– મહોર છાપ છે. આહાહા ! આત્માના અતીન્દ્રિય આનંદમાં અનુભવમાં અતીન્દ્રિય આનંદની મહોર છાપ છે. એમ વીતરાગની વાણીમાં ' સ્યાત્ ' પદની મહોર છાપ છે. સમજાણું કાંઈ ? કથંચિત્ કઈ અપેક્ષાએ કહેવું છે એ બધુંય એમાં આવી જાય છે. ' સ્યાત્ ' પદની મુદ્રાવાળો શબ્દબ્રહ્મ એટલે ? અર્હંતના પરમાગમ, અર્હંતનું પરમાગમ શબ્દબ્રહ્મ છે. કેમકે બધા તત્ત્વને કહેનારું છે. આહાહાહા ! ત્રણ કાળ ત્રણ લોક અનંત ગુણો, અનંત દ્રવ્યો, અનંતી પર્યાયો સિદ્ધની અને કેવળીઓની પણ બધાંને પ્રકાશનારી વાણી છે. વાણીમાં કાંઈ ઓછું કહી શકે એમ નથી અહીં તો કહે છે, આહાહા ! તેમ ભગવાન આત્મા ઓછું જાણી શકે એમ નથી. વિશ્વ સમય છે. સમસ્તને જાણનારો પ્રભુ છે.

આહાહા ! શ્રુતજ્ઞાનમાં પણ સમસ્તને જાણનારો એ છે. આહાહા !

'સ્યાત્'થી એટલે કોઈ પ્રકારથી કહેવું. પરમાગમને શબ્દબ્રહ્મ કહ્યાં, તેનું કારણ અર્હંતના પરમાગમમાં સામાન્ય ધર્મો જે કહી શકાય તે, વચન ગોચર સર્વ ધર્મોના નામ આવે છે. અને વચનથી અગમ્ય છે, વિશેષ ધર્મો એનું અનુમાન કરવામાં આવે છે. પણ આવે છે બધું કહેવામાં એમ કહે છે. આહાહા ! જે કાંઈ સામાન્ય છે, સામાન્યનો અર્થ જે કહી શકાય એવા સીધા એને સામાન્ય ધર્મો કહેવાય છે. અને અનુમાન, પછી અનુમાન કરાવીને કે આ વસ્તુ છે તે અનંત ધર્મ સ્વરૂપ જ છે. આહા ! અનંત ધર્મશક્તિ છે ને ? એનામાં ? અનંત ધર્મ એટલે અનંત ગુણ છે એનામાં. એ અનંત ધર્મસ્વરૂપ જ છે. આહાહા ! અને તેથી તેના પ્રાપ્ત માટે અહીં તો નિમિત્ત કહ્યું. પણ ત્યાં તો એમ કહ્યું કે ઈ પ્રાપ્ત માટે કોઈ કારણ જ નથી.

એનું દ્રવ્યનું જ્યાં વર્ણન કર્યું ત્યાં એ વસ્તુ છે એવી કે એના કાર્યને માટે કોઈ કારણની જરૂર નથી. અને કોઈ કાર્યનું તે કારણ નથી. રાગાદિ કે પરદ્રવ્યની પર્યાયનું એ કારણ નથી. એવો એનામાં ગુણ છે, એને પણ શબ્દબ્રહ્મ પ્રકાશનાર છે. વાણી દ્વારા એ આવ્યું છે કહે છે. આહાહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? વીતરાગની શબ્દબ્રહ્મ એટલે વ્યાપક વાણી એમાં આ આવ્યું છે, કે તારો પ્રભુ આનંદનો નાથ છે. આહાહા ! એના કાર્યને માટે કોઈ પરના કારણની અપેક્ષા નથી, અને પરના કાર્યને માટે એના કારણની અપેક્ષા નથી. આહાહા ! આવું વસ્તુનું સ્વરૂપ જ છે. એમ શબ્દબ્રહ્મે કહ્યું અને વિશ્વ સમય એવા ભગવાને એ પ્રમાણે જાણ્યું, આત્માએ પણ એ જ પ્રમાણે જાણ્યું. આહાહા ! હું કોઈનું કારણ નથી, હું કોઈનું કાર્ય નથી. આહાહા ! જુઓને ! એની શૈલી તો જુઓ. ઓહોહોહો ! ગજબ શૈલી છે ને !! ઊંડો ઉતરે તો એને વાણીમાંય પૂરણ કહેવાની તાકાત સિદ્ધ કરી અને પ્રભુ પોતે પૂરણ જાણવાની તાકાતવાળો છે એમ સિદ્ધ કર્યું. તેથી પૂરણ જાણવાવાળો છે માટે એને વિશ્વસમય, વિશ્વબ્રહ્મ. આહાહા ! અને વાણી સર્વને કહેનારી માટે શબ્દબ્રહ્મ આ આત્મબ્રહ્મ ઓલું શબ્દબ્રહ્મ, બેય પૂરાં છે. આહાહા !

ભગવાન પૂરું જાણનાર છે, વાણી પૂરું કહેનાર છે. શ્રીમદ્‌માં એમ આવે 'જે સ્વરૂપ શ્રી સર્વજ્ઞે દીઠું પણ કહી શક્યા નહિં તે પણ શ્રીભગવાન જો.' એ તો એની મહિમા બતાવવા કે વાણી દ્વારા કેટલું આવે, એમ ? બાકી (ભગવાનની) વાણીમાં બધું આવ્યું છે એમ કહે છે. આહાહા ! માટે ભગવાનને આત્મબ્રહ્મ કહ્યો, વાણીને શબ્દબ્રહ્મ કહ્યો. આત્મા સર્વને જાણે માટે સર્વ બ્રહ્મ કહ્યો અને વાણી સર્વને કહે માટે શબ્દબ્રહ્મ કહ્યો. આહાહા !

એ રીતે તે સર્વ આ રીતે સામાન્ય વચનથી કહેવામાં આવે એવું બાકી બીજા બધા વચન અગોચરને અનુમાન કરાવીને કહે એ રીતે, તે સર્વ વસ્તુઓના પ્રકાશક છે, શબ્દબ્રહ્મ, સર્વ વસ્તુનો કહેનાર છે. આહાહા ! છે ? અમૃતચંદ્રાચાર્યની તો ટીકા છે. 'કિલ સકલોદ્‌ભાસિસ્યાત્યઃ મુદ્રિતશબ્દબ્રહ્મ પદ મુદ્રિત શબ્દબ્રહ્મ.' આહાહા ! માટે સર્વવ્યાપી કહેવામાં આવે છે અને તેથી તેને શબ્દબ્રહ્મ કહે છે વાણીને. આહાહા ! એની ઉપાસનાથી જ મારો નિજ વૈભવ પ્રગટયો છે. મારા આનંદનો નિજ વૈભવ, સર્વજ્ઞની શબ્દબ્રહ્મ વાણી એ એમાં નિમિત્ત હતી, એમ કહે છે. આહાહા ! સર્વજ્ઞ સિવાય બીજાની કોઈની વાણી આત્માના ધર્મને પ્રગટ કરવામાં નિમિત્ત પણ ન હોઈ શકે, નિમિત્તથી થાય તો નહિં. પણ નિમિત્ત પણ વીતરાગની વાણી સિવાય બીજું

નિમિત્ત પણ હોય નહિં એમ કહે છે. એ વીતરાગની વાણીનું નિમિત્ત કીધું એટલે એનાથી થાય નહિં, પણ નિમિત્ત હોય તો આ જ હોય. સમજાણું કાંઈ ? આહા !

એ એક વાત કરી. કેવો છે મારો નિજવૈભવ, છે ને ? કેવો છે મારા આત્માનો નિજ વૈભવ એ એક વાત કરી–આ વૈભવ પ્રગટવામાં, વિશ્વબ્રહ્મને પ્રગટવામાં નિમિત્ત શબ્દબ્રહ્મ છે, એ શબ્દબ્રહ્મ ભગવાનની વાણી. આહાહાહા ! એનો અર્થ એ થયો કે ભગવાનની વાણી સિવાય કોઈએ કલ્પેલી વાણી કહે, એ આત્માના ધર્મ પ્રગટવામાં નિમિત્ત પણ હોઈ શકે નહીં. આહાહા ! ઘણું સમાડયું છે. થોડી ભાષામાં ઘણું સમાડયું છે. આહાહા ! અને પૂરણ કહેનાર સર્વજ્ઞની વાણી નિમિત્ત, એવો જ પૂરણ જાણનારો ભગવાન, શબ્દબ્રહ્મ આત્મબ્રહ્મ એ ઉપાદાન, આહાહાહા ! પ્રગટયો છે પોતાના શબ્દબ્રહ્મમાંથી દશા, પણ એને શબ્દબ્રહ્મ નિમિત્ત છે, આત્મબ્રહ્મમાંથી પ્રગટયું છે પણ છે નિમિત્ત આ. આહાહા !

ગુરુની વાણી પણ કેવળીને અનુસરનારી છે. માટે એ નિમિત્ત હોય પણ અજ્ઞાનીની વાણી નિમિત્ત ન હોય. સમજાણું કાંઈ ? (બેનશ્રીએ પણ આપની ગુરુની વાણીનો ઘણો મહિમા કર્યો છે) આહાહા ! એમાં તો ઘણું આવી ગયું. સમજાણું કાંઈ ? બે, બે એટલે એક વિશ્વબ્રહ્મ એક શબ્દબ્રહ્મ ઉપાદાન અને નિમિત્ત એના નિજ વૈભવમાં નિમિત્ત આ એટલી વાત કરી–આહાહા !

" વળી, તે નિજ વૈભવ કેવો છે ? " આહાહાહા ! " સમસ્ત જે વિપક્ષ, " સમસ્ત વિપક્ષ, સત્યથી વિરૂધ્ધ કહેનારા બધા, જેટલા વિપક્ષ છે. આહાહા ! " અન્યવાદીઓથી ગ્રહણ કરવામાં આવેલા સર્વથા એકાંતરૂપ નયપક્ષ " સર્વથા એકાંતરૂપ નયપક્ષ " તેમના નિરાકરણમાં સમર્થ " આહાહા ! એ જૂઠાં છે, એકાંત છે, એમ નિરાકરણમાં સમર્થ શું ? " જે અતિ નિસ્તુષ, નિર્બાધ યુક્તિ, " સમસ્ત જે અન્યવાદીઓ સર્વજ્ઞની વાણી સિવાય, જેટલી અન્યવાદીઓની વાણી છે એને સર્વથા એકાંત નયપક્ષ, તેનો નિરાકરણ કરવાને એ જૂઠા છે એવો, નિરાકરણ કરવાને, નિર્ણય કરવામાં, શું નિર્ણય કરવામાં સમર્થ, અતિનિસ્તુષ નિર્બાધ યુક્તિ. આહાહા ! અતિ છે ને ? નિસ્તુષ, ફોતરા વિનાની અખંડ બતાવે એવી. આહાહા ! અતિ નિસ્તુષ, નિર્બાધ યુક્તિ, યુક્તિ એવી સિદ્ધ અંદરથી આવે કે અતિનિસ્તુષ જેમાં બિલકુલ ફોતરું નહિં, ખંડ નહિં, અખંડ જે રીતે છે એ રીતે, આહાહા ! " તેના અવલંબનથી જેનો જન્મ છે, " અતિનિસ્તુષ, નિર્બાધ. યુક્તિ, નિરાકરણમાં સમર્થ, પર (બીજું) જૂઠું છે એવું નિરાકરણમાં સમર્થ, એવી અતિ નિસ્તુષ યુક્તિ. આહાહાહા ! ઘણું સમાડયું છે.

આ અમૃતચંદ્રાચાર્ય ટીકા કરતી વખતે શ્વેતાંબર પંથ તો હતો. કુંદકુંદાચાર્ય વખતે પણ હતો. અહીં તો ચોખ્ખું કહે છે. અરિહંતના મુખથી વાણી નીકળી, એ શબ્દબ્રહ્મ, એ નિમિત્ત છે. અને એનાથી વિપક્ષ જેટલાંઓ છે, એ બધાંને જૂઠા છે એવો નિર્ણય કરવામાં, અતિ નિસ્તુષ, યુક્તિ ન્યાય, એનાથી મારો જન્મ છે, આહાહા ! છે ને ? તેના અવલંબનથી જેનો જન્મ છે. આહાહા ! એમને એમ માન્યું નથી, અતિ નિસ્તુષ– અખંડ યુક્તિના ન્યાયથી, બીજાં– સમસ્ત પદાર્થ કહેનારા એકાંત છે. આહાહાહાહા ! શું વાણી ! ! એમ નિરાકરણ કરીને આ મારો નિજ વૈભવ ઉત્પન્ન થયો છે. આહાહા ! એક સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એની જે વાણી શબ્દબ્રહ્મ એમાં નિમિત્ત હતું અમારા સ્વરૂપના ઉપાદાનમાં અને એ નિમિત્તમાં, વિપરીત જે છે અન્યમતિઓ જેટલા

મારગ, એ બધાંનો નિરાકરણ અતિ અખંડ યુક્તિથી કરીને, અમને અમારા નિજ વૈભવમાં એ-એના નિરાકરણ કરવું એ અમારું નિમિત્ત છે. ખોટાં છે એ બધાં. આહાહા ! ભારે સમાડયું છે. કઠણ પડે અત્યારે તો જગતને.

અહીં તો અમૃતચંદ્રાચાર્યદેવ એક હજાર વર્ષ પહેલા થયા, બે હજાર વર્ષ પહેલા(ની) ગાથા છે અને એવો આશય તો અનંતકાળથી ચાલ્યો જ આવે છે. એમાં અમૃતચંદ્રાચાર્ય આમ કહે છે. આહા ! અને એ પોતે કહેશે ને (કુંદકુંદાચાર્યદેવ વતી કહેશે) એમની વાત જ છે. એની ભાષામાં જે ભાવ છે, અને એ ભાવનું જ સ્પષ્ટીકરણ છે, એ ભાવનું જ ઉદ્‌ઘાટન છે. આહાહા ! અતિનિસ્તુષ નિર્બાધ યુક્તિ, એના અવલંબનથી, એ લોકો અજ્ઞાની એકાંત કહેનારા છે એમ અતિ અખંડ યુક્તિથી, ન્યાયથી, નિર્બાધ રીતે નિરાકરણ કરી અને અમારો એમાં જન્મ છે. અમારા નિજવૈભવનો એમાં જન્મ છે. એને ખોટા સિદ્ધ કરીને અતિનિસ્તુષ યુક્તિથી એમાં અમારો (જન્મ છે) નિજ વૈભવ છે. આહાહા ! બહુ સમાડયું છે ઘણું.

મુનિઓ એમ કહે કે વસ્ત્રનો એક ખંડ રાખે ને મુનિ મનાવે નિગોદ જાય. એ શબ્દબ્રહ્મની વાણી છે, વાણીમાં એમ આવ્યું હતું, એવું ભાવમાં આવીને વાણી નીકળી છે. આહાહા ! અમારા મુનિપણાના અનુભવની દશામાં એકાંત કહેનારા સર્વજ્ઞની વાણી સિવાય, એનો અખંડ યુક્તિના ન્યાયથી સિદ્ધ કરીને, અમારો વૈભવ પ્રગટ થયો છે. આહાહાહા ! આકરું કામ છે આમાં હીરાભાઈ ? આમાં તો શ્વેતાંબર અને દિગંબર બે ભેગાં કરવા જાય તો મેળ ખાય એવું નથી એમ પોકાર કરે છે. એમના કહેલા દેવગુરુશાસ્ત્ર, આહાહા ! અખંડ ન્યાય ને યુક્તિથી સિદ્ધ કરીને કે એ વાત જાુઠ્ઠી છે એ રીતે અમારા નિજવૈભવનો જન્મ છે. આહાહા ! આકરું કામ છે બહુ વેદાંતાદિના તો નિરાકરણ છે બધા, સમસ્ત શબ્દ છે ને ? સમસ્ત શબ્દ છે ને ? સમસ્ત વિપક્ષ જેટલા વિપક્ષ છે. આહાહા ! વીતરાગના શબ્દબ્રહ્મથી અનેકાંતથી જે કહેવાયેલું પૂરું સ્વરૂપ એનાથી વિપક્ષ છે. આહાહા ! એનું એકાંત છે એમ નિરાકરણ કરવામાં સમર્થ છે. અતિ અખંડ ન્યાય અમારો નિર્બાધ યુક્તિ એ યુક્તિને કોઈ વિઘ્ન કરી શકે નહિં, એ યુક્તિને કોઈ ખંડન કરી શકે નહિં.

નિર્બાધ યુક્તિ તેના અવલંબનથી તેનો જન્મ છે. આહાહાહાહા ! ટીકા, ટીકા ભારે ગજબ છે ને !! આ સનાતન જૈન ધર્મની આ વ્યાખ્યા છે. આહાહા ! બે. સર્વજ્ઞની વાણી એ નિમિત્ત અને એના વિરોધનો ખંડન કરીને નિર્બાધ યુક્તિથી નિરાકરણ કર્યું એ એનું નિમિત્ત, અભાવ. આહાહા !

“ વળી તે કેવો વૈભવ છે ? ” નિજ વૈભવ કેવો છે ? “ નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન જે આત્મા ” આત્માની વ્યાખ્યા કરી. આત્મા કેવો છે ? કે નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન. આહાહા ! એ આત્માની વ્યાખ્યા કરી. નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન, એકલો જ્ઞાનનો પિંડ, જ્ઞાનનો સમુદ્ર; અપરિમીત જ્ઞાનનું સ્વરૂપ જેનું. આહાહા ! એવો વિજ્ઞાનઘન પ્રભુ, વિજ્ઞાનઘન કીધું ને પાછું જોયું ? તે પણ નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન નિર્મળ જ્ઞાનઘન ન કહ્યું, એકલું વિજ્ઞાનઘન ન કહ્યું, નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન ત્રિકાળ, એવો જે આત્મા, આહાહા ! તેમાં અંતર્નિમગ્ન તેમાં અંતર્નિમગ્ન, વિજ્ઞાનઘન ભગવાન એમાં અંતર્નિમગ્ન અંતરમગ્ન નહિં અંતર્નિમગ્ન મુનિની વાત છે ને ! આહાહા ! તેમાં અંત્તર્નિમગ્ન-મુનિને અરિહંત

બધા લેવા છે ને આમાં. આહાહા ! નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન પ્રભુ આત્મા, એકલો વિજ્ઞાનનો સમૂહ પિંડ પ્રભુ આત્મા, આહાહા ! જેમાં વિકલ્પનો અભાવ એમ ન લેતાં અસ્તિથી વાત લીધી. નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન ભગવાન, એમાં અંતર્નિમગ્ન એ પર્યાય લીધી. આહાહા !

નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન જે આત્મા, એમાં અંતર્નિમગ્ન તેમાં દ્રવ્યમાં નિમગ્ન, નિમગ્ન, અંતર્નિમગ્ન, અંતરમાં નિ... મગ્ન વિશેષે મગ્ન. આહાહા ! પરમગુરુ સર્વજ્ઞદેવ છે ! આહા ! શ્રીમદ્‌માંય આવે છે સર્વજ્ઞદેવ પરમગુરુ, સર્વજ્ઞદેવ પરમગુરુ, સર્વજ્ઞદેવ પરમગુરુ, એ વિજ્ઞાનઘન એવો આત્મા એમાં અંતર્નિમગ્ન હતા. આહાહા ! અને ભલે ભગવાનને મળ્યાં નથી અત્યારે સાક્ષાત્ પણ અમે કહીએ છીએ ચોક્કસ આહાહા ! કે એ આહાહા ! નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન " આત્મા, એક શબ્દે બસ છે નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન આહાહા ! " તેમાં અંતર્નિમગ્ન પરમગુરુ સર્વજ્ઞદેવ અને અપરગુરુ ગણધર, ગણધર પણ નિર્મળ વિજ્ઞાનઘન જે આત્મા એમાં અંતર્નિમગ્ન, અંતર્નિમગ્ન એ પણ સર્વજ્ઞની હારે એને મૂક્યા. આહાહા !

અંતર્નિમગ્ન પરમગુરુ સર્વજ્ઞદેવ, " અને અપરગુરુ ગણધર " એ પણ વિજ્ઞાનઘન આત્મા તેમાં અંતર્નિમગ્ન હતા, ત્યાંથી માંડીને અમારા ગુરુ સુધી. આહાહા ! એ મહાવ્રત પાળતા હતા ને નગ્ન હતા ને એ વાત નહીં. આહાહાહાહા ! ગણધરઆદિથી માંડીને, ઓહોહો ! બેહજાર વર્ષ થયા પ્રભુ, કુંદકુંદાચાર્યને આટલા વર્ષ થયા, આ તો અમૃતચંદ્રાચાર્ય આમ કહે છે. આ કુંદકુંદાચાર્ય તો પ્રભુ પછી પાંચસો વર્ષે લગભગ એય એમ કહે છે, આહાહા ! કે ગણધરથી માંડીને અમારા ગુરુ પર્યંત બધા વિજ્ઞાનઘન એવો પ્રભુ એમાં અંતર્નિમગ્ન હતા. આહાહા ! પ્રભુ તમે તો છદ્મસ્થ છો ને ? સર્વજ્ઞથી માંડીને તમારા ગુરુ પર્યંતનું તમે બધું નક્કી કરી નાખ્યું ? આહાહા !

આ સિદ્ધાંત, આ સત્‌ના ઉદ્‌ઘાટન છે આ. આહાહા ! ગુરુ કેવા હોય ? કે સર્વજ્ઞ ગુરુ આવા, કે વિજ્ઞાનઘન આત્મામાં અંતર્નિમગ્ન, એવા જ ગણધર વિજ્ઞાનઘન આત્મામાં અંતર્નિમગ્ન એવા મારા ગુરુ, અરેરે ! પાંચમા આરાને ભગવાન પછી પાંચસો વર્ષ થઈ ગયા અને ત્યાર પછી (ભગવાન) પછી પંદરસો વર્ષ થઈ ગયા અમૃતચંદ્રાચાર્યને–હેં ? આ તો કુંદકુંદાચાર્યની વતી કહે છે, પણ અમારા ગુરુની પરંપરાની ધારા આ, એ પંચમહાવ્રત પાળતા ને પાંચ સમિતિ વ્યવહાર હતા ને નિર્દોષ આહાર લેતા ને એ કાંઈ મુનિપણું નથી. આહાહા ! જે વંદનિક છે, એ ચીજ નથી. વ્યવહારે વંદનિક, નિશ્ચયે વંદનિક તો પોતે પોતાનું સ્વરૂપ છે. આહાહા !

" અપરગુરુ ગણધર આદિથી માંડીને " અમારા–ગુરુ કુંદકુંદાચાર્ય કહે છે કે અમારા ગુરુ ખરેખર તો અમૃતચંદ્રાચાર્ય પણ કહે છે કે અમારા ગુરુ પર્યંત ભલે કુંદકુંદાચાર્ય આમ કહે છે પણ અમે સત્ય ગુરુની પરંપરામાં અમે આવ્યા છીએ. આહાહા ! અમે પણ વિજ્ઞાનઘન એવો પ્રભુ એમાં અંતર્નિમગ્ન છીએ. આહાહા ! ભલે આ ટીકાનો વિકલ્પ ઊઠયો છે (પણ) એમાં અમે નથી. આહાહા ! વાણી નીકળશે. એમાં અમે નથી, ટીકા થાય એમાં અમે નથી. આહાહા ! અમે તો વિજ્ઞાનઘન ભગવાન આત્મા, એમાં અંતર્નિમગ્ન, અંતરમાં " નિઃ.. વિશેષ મગ્ન, " આહાહાહા ! કારણ કે સમ્યગ્દૃષ્ટિ પણ અંતરમાં મગ્ન છે, પણ નિમગ્ન વિશેષ નથી. આહાહા ! અમારા ગુરુ પર્યંત, પ્રભુ તમે બધું જાણી લીધું ? સર્વજ્ઞ કેવળી સિવાય એમ લોકો કહે છે ને કે કેવળી સિવાય આ સમકિતી છે કે કેમ એ કોણ જાણે ? એમ કહે છે અત્યારે તો. આહાહા ! નિશ્ચય સમકિતી છે

કે વ્યવહાર એ કેવળી સિવાય કોણ જાણે એમ કહે છે. આહા ! આ તો કહે છે કે અમે જાણીએ છીએ. આહાહા ! અમારા ગુરુ હતા અમારાથી પર એ પણ વિજ્ઞાનઘન આત્મામાં અંતર્નિમગ્ન હતા. એમ અમે જાણીએ છીએ. આહાહા ! અને પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ છે એમાં સત્યતા આ આવે છે અમારી. આહાહા ! સત્ય વાણીમાં આ આવ્યું છે કે એ અંતર્નિમગ્ન છે એ અમે બરાબર જાણીએ છીએ. આહાહાહા !

ક્યાં છે, આવી વાત છે ? દાસ ! આહાહાહા ! લોકોને એમ થઈ જાય છે કે માળા વળી એમ કહે છે વિરોધ કરનારા વિદેહનું નામ આપીને વિદેહથી આવ્યા છીએ–એમ કરીને મહિમા બહારથી અને જાતિસ્મરણ બહેનને છે, કાલે જ આવ્યું છે, એમ બે કરીને માળા બહાર પાડવા માગે છે, અમારા ગુરુ છે એ બસ શાંત મુનિપણામાં પ્રસિદ્ધ છે, મુનિપણું છે એમ કહે છે, ભાઈ ભલે હો પણ બાપુ આ વિના એનો ઉદ્ધાર નથી. આહાહા ! મુનિ તો એને કહીએ, આચાર્ય એને કહીએ, ઉપાધ્યાય એને કહીએ કે જે અરિહંત વિજ્ઞાનઘનમાં ' નિમગ્ન ' છે એ રીતે જ નિમગ્ન છે. આહાહા ! બેયને એક સરખા ઉતાર્યા છે. તેથી નિયમસારમાં કહ્યું છે ને ? શ્લોકમાં એક ઠેકાણે કે સહેજ ફેર છે પણ પછી બીજા શ્લોકમાં ફેર માને એ ખોટો છે. આહાહા !

ભાવલિંગી સંતો, ભલે દ્રવ્યલિંગ હોય એવું જ એને, વિકલ્પ હો ને નગ્નપણું હો પણ એ કાંઈ મુનિપણું નથી. એ કાંઈ મોક્ષનો માર્ગ નથી. આહાહા ! (એને વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ તો કહે છે) એ તો રાગને વ્યવહાર એને આરોપિત, નથી તેને કહેવું એનું નામ વ્યવહાર. આહાહા ! આ તો ગજબ કામ કર્યું છે ને ! હજાર વર્ષ પહેલા અમૃતચંદ્રાચાર્ય ટીકા કરે છે. આહાહા ! એકત્વ વિભક્તને દર્શાવીશ મારા વૈભવથી એ વૈભવની વ્યાખ્યા પોતે કરે છે, આહાહા ! ભગવાન પછી તો કેટલા ? પાંચસો વર્ષ પછી તો કુંદકુંદાચાર્ય થયા પાંચમાં આરામાં, તો એના પાંચમા આરાના ગુરુ પણ કહે છે કે જેમ અરિહંત અંતર્નિમગ્ન હતાં એમ મારા ગુરુ અંતર્નિમગ્ન હતાં. એક ધારાથી હાલી આવે છે. અરિહંતથી ગણધર અને અમારા ગુરુ પર્યંત એ વિજ્ઞાનઘનમાં અંતર્નિમગ્ન છે, એમ પરંપરા હાલી આવે છે. એમણે અમને કહ્યું છે એમ કહેવું છે. અહીં કહેવું છે પછી એ ને ? આમણે અમારા ઉપર કૃપા કરીને (અનુભવ) અનુગ્રહ કરીને, થોડું પણ સત્ય એને હોવું જોઈએ બાપુ, કે જે સત્ય ત્રણ કાળમાં ફરે નહિં, એવું હોવું જોઈએને ?

અમારા ગુરુ પર્યંત, ઠેઠ અરિહંત ને વર્તમાન ગુરુ એક ધારા લીધી. અંતર્નિમગ્ન એક સરખા બધા લીધા ફેરવાળા કયાંય નહિં, કે ભાઈ અંર્તમગ્ન અહીં થોડા છે ને કેવળી વધારે છે. (અનુભવમાં પૂરા) એની દશામાં પડયા છે અંતર ભલે પૂર્ણ (ન હોય) પણ આ પણ આત્માના સ્વભાવમાં પૂરણના લક્ષે પડયો છે અંદર, આહાહા ! બેય બધાં ઠેઠ અરિહંતથી ગણધર, આચાર્ય પરંપરા, જેટલા આચાર્યોએ શાસ્ત્ર રચ્યાં, એ બધા આચાર્યો આવા હતા. આહાહાહા ! પ્રભુ તમે પંચમહાવ્રતધારિ છો ને ? છદ્મસ્થ છો ને એમાં અસત્ય ના આવી જાય ? તો મહાવ્રત સત્ય ન રહે ! અરે સાંભળ કહે છે, આહાહા ! અમે, જે કહેવામાં આવે છે એ પૂરણ સત્ય જ છે. અમારા ગુરુ આવા અંતર્નિમગ્ન હતા એ કહયું એ અમારું પૂરણ સત્ય જ છે. આહાહા !

" તેમનાથી પ્રસાદરૂપે અપાયેલા " આહાહા ! આવા જે વિજ્ઞાનઘનમાં અંતર્નિમગ્ન હતા

એમનાથી પ્રસાદરૂપે પ્રસાદી અમને આપી એણે. આહાહા ! “ શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો અનુગ્રહપૂર્વક ઉપદેશ ” આહાહાહા ! અમે પાત્ર હતા માટે અમને આપ્યું એમ ન કહેતાં, આહાહા ! તેમના પ્રસાદ, તેમની મહેરબાની થઈ, આહા ! એમની મહેરબાનીથી અપાયેલા, શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો અનુગ્રહપૂર્વક ઉપદેશ, આહાહા ! કૃપાપૂર્વક ઉપદેશ, મહેરબાનીથી કૃપા કરીને અમારા ગુરુએ અમને આ ઉપદેશ આપ્યો છે. આહાહા ! જુઓ, સંતોની સંત પ્રત્યેની વિનય ભક્તિ. આહાહા ! તેમનાથી પ્રસાદરૂપે અપાયેલા, આહાહા ! મહેરબાનીથી દીધેલું, શું ? શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો બસ એક જ આત્માનો ઉપદેશ આપ્યો તમને ? છ દ્રવ્ય એના ગુણપર્યાયો એ બધુ કાંઈ નહિં ? એ ઉપદેશ આને (અનુભૂતિ) માટે જ છે. બીજો બધો ઉપદેશ પણ શુદ્ધાત્માને માટે જ છે આહાહા ! બીજાના જાણવામાં રોકાવું એ માટે નથી. આહાહાહાહા ! બે ભાષા, તેમની મહેરબાનીથી દીધેલું. આહાહાહા ! ગુરુએ મહેરબાની કરી અને શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો કૃપાપૂર્વક ઉપદેશ અનુગ્રહ. આહાહાહા ! “ તેમનાથી જેનો જન્મ છે ” આ નિમિત્તથી પણ વાત છે આ.

અમારા આત્માના આનંદનો વૈભવ એમાં અમારા આવા જે ગુરુ ઠેઠથી, એ અમને વાણીમાં નિમિત્ત હતા, એની વાણી અહીં નિમિત્ત (હતી). એમણે મહેરબાની કરી, કૃપા કરીને ઉપદેશ આપ્યો, આહાહા ! તે શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો ઉપદેશ આપ્યો, કારણ કે બધું કહી કહીને લાખ કરોડ વાત હોય, તો સ્વનો આશ્રય કરવો છે એ એક વાત છે. હેં ! ગમે તેવી કથા હો ગમે તે અનુયોગ હો, સ્વનો આશ્રય કરવો, તો સ્વના આશ્રયની જ વાત અમને કહી. આહાહા ! જુઓ, આ વીતરાગ કથા, વીતરાગ જિનેશ્વરદેવ એની આ વાણી (ને) સંતો એ વાણી કહે છે. આહા ! અમારા આનંદનો અનુભવ એવો અમારો વૈભવ પર્યાયનો, વીતરાગી સમ્યગ્દર્શન, વીતરાગી જ્ઞાન, વીતરાગી આનંદ, આહાહા ! અને જેટલા ગુણો છે એ બધા વ્યક્તપણે અમારી જે ભૂમિકા છે તે પ્રમાણે વ્યક્તનો અંશ તો ચોથેય પણ છે, પણ અમારી ભૂમિકામાં જેટલું વ્યક્તપણું વિશેષ છે, આહાહા ! એમાં અમારા ગુરુનો શુદ્ધાત્મતત્ત્વનો ઉપદેશ નિમિત્ત હતું. આહાહા !

હવે એ પોતાની ઉપર લે છે.

વળી, તે કેવો છે વૈભવ ? “ નિરંતર ઝરતો, ” આહાહા ! શું ? આનંદ ! અંતરમાંથી નિરંતર ઝરતો, ડુંગરમાંથી જેમ પાણી ઝરે, એમ ભગવાન આત્મામાંથી નિરંતર ઝરતો, “ આસ્વાદમાં આવતો, ” વેદનમાં આવતો, આહાહા ! “ સુંદર જે આનંદ, ” સુંદર આનંદ, અતીન્દ્રિય આનંદ, આહાહા ! નિરંતર ઝરતો, કાયમ આવતો, એક તો વાત ઈ, કાયમ અતીન્દ્રિય આનંદ આવતો કોઈ વખતે આવ્યો ને કોઈ વખતે (નહિં,) એમ નહિં. આહાહા ! જેટલો આનંદ ને જેટલું સુખ, જે અતીન્દ્રિય જ્ઞાન અને અંતર પ્રતીતિ એટલે સમ્યગ્દર્શનની નિર્મળ દશા જે પ્રગટી છે એ નિરંતર, નિરંતર વર્તે છે. આહાહાહા ! પ્રભુ તમે છદ્મસ્થ છો ને ? પંચમ આરાના સાધુ ને આવી વાત જાણી ગયા ? આહાહા ! નિરંતર, અંતર વિના આનંદ અતીન્દ્રિય આનંદ ઝરતો, આસ્વાદમાં આવતો, તે અમારા વેદનમાં આવતો, આહાહાહા ! સુંદર જે આનંદ, આનંદને પણ ઉપમા આપી સુંદર. જગતના વિષયાનંદમાં આનંદ આવે એ તો દુઃખરૂપ આહાહાહા ! ‘ સુંદર ’, લાલચંદભાઈ ઘણી વાર બોલે છે. આ સુંદર શબ્દ, સુંદર વાત છે, આ સુંદર આવી, એમ કહેતા.

“ સુંદર જે આનંદ તેની મહોર છાપ છે ” આહાહા ! ભગવાનની વાણીમાં જેમ “ સ્યાત્ ”

મહોર છાપ છે એમ અમારા અનુભવમાં અતીન્દ્રિય આનંદની મહોર છાપ છે. આહાહા ! એકલું ચારિત્ર જ પ્રગટયું છે ને એકલું જ્ઞાન જ પ્રગટયું છે, વીર્યથી જ્ઞાનની રચના એકલી થઈ છે, એટલું જ નથી, એની સાથે અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ આવે છે. એ એની મહોર છાપ છે, કહે છે. આહાહા ! એમાં જ્ઞાનનો આટલો ઉઘાડ હોય તો એ મહોર છાપ છે, એમ નહિં. તેમ ક્ષાયિક સમકિત હોય તો જ આ મહોર છાપ છે ને ક્ષયોપશમ હોય તો મહોર છાપ આ નથી એમ નહિં, આહાહા ! ક્ષયોપશમ સમકિત ને ક્ષાયિક સમકિત. આહાહા !

સુંદર આનંદની છાપ મહોર છાપ છે. આહાહા ! જેમ ટપાલમાં છાપે છે ને મહોર છાપ પછી હાલે છે ને આમ કાગળ લઈ જાય છે, એમ આ અમારા આનંદનો અનુભવમાં મહોર છાપ છે. મુદ્રા એ છે. આહાહા ! અમારા મુનિપણાની આનંદમાં મહોર છાપ આનંદની છે. પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ છે, એ એની છાપ છે, નગ્નપણું એ એની છાપ છે, એમ નથી. અઠયાવીસ મૂળ ગુણ પાળીએ એ એની મહોર છાપ છે, (એમ નથી.) આહાહા ! હવે આવી વાત થાય ત્યારે કહે એય એકાંત કરે છે, એકાંત કરે છે. પંચ મહાવ્રતને પાળતા પાળતા શુભથી થશે એમ કહેતા નથી, કહે છે, આ તો પાંચમા આરાના મુનિ એમ કહે છે. આહાહા ! કાળ લાગૂ પડતો જ નથી એને, અનુભવને એમ કહે છે. અરિહંતનો કાળ હતો અને જે એની દશા હતી, અંતર્મગ્ન એવી જ અમારી અંતર્મગ્નતા છે, આહાહાહા ! પંચમ આરો હોય છતાં. આહાહા ! કાળ છે માટે કંઈ ઓછપ દશા થઈ ગઈ છે એમ નથી, એમ કહે છે. આહાહા !

સુંદર જે આનંદ, તેની મુદ્રા, છે ને ? અનવરત સુંદર આનંદ મુદ્રિત, આહાહા ! તે પણ પ્રચુર સ્વ સંવેદનરૂપ. આહાહા ! " પ્રચુરસંવેદનસ્વરૂપ સ્વસંવેદન " આહાહાહા ! મુનિ છે ને ! પ્રચુર નામ ઘણો જ સંવેદનસ્વરૂપ પોતાના સ્વને વેદન મળે એવું પ્રચુરસંવેદનસ્વરૂપ સ્વસંવેદન, એનાથી એનો જન્મ છે. આ ઉપાદાન લીધું, ઓલી નિમિત્તથી વાત કરી હતી. આહાહા ! નિમિત્ત હો (પણ) એનાથી થાય એમ નહિ, પણ આવું નિમિત્ત હોય, ગતિ કરતા (પદાર્થને) ધર્માસ્તિકાય જ નિમિત્ત હોય બીજું નિમિત્ત ન હોય છતાં નિમિત્ત, એને ગતિ કરાવતું નથી. આહાહા ! એમ આ અનુભવમાં નિજવૈભવમાં નિમિત્ત હોય તો વીતરાગની વાણી જ, અમારા ગુરુપર્યંત કહેનારા સાધુઓની, ઉપદેશ કીધોને ? શુદ્ધાત્માનો ઉપદેશ, અનુગ્રહપૂર્વક ઉપદેશ કીધોને ? અમને ઉપદેશ મળ્યો છે એ. આહાહા ! એનાથી અમારો જન્મ, એ નિમિત્ત આવું જ હોય એમ કહે છે. આહાહા ! છતાં નિમિત્તથી ત્યાં થતું નથી, ભાષા તો એમ છે, તેનાથી જેનો જન્મ છે. હેં ? તેનાથી જેનો જન્મ છે, આવા નિમિત્તથી જેની ઉત્પત્તિ છે, એનો અર્થ કે ઉત્પત્તિ કાળમાં આવું નિમિત્ત હોય એમ. આહાહા !

વાણીથી, નિમિત્તથી થાય તો તો બધા વાણી સાંભળે છે. તો નિમિત્ત ક્યાં છે ? આહાહા ! અહીં તો છાપવાળુ પ્રચુરસંવેદનસ્વરૂપ ઘણો જ આત્માના આનંદ સ્વરૂપ પ્રચુરસંવેદનસ્વરૂપ સ્વસંવેદન, આહાહા ! એક પાંચમી ગાથા, એક (આ) બરોબર સાંભળે અને વિચારેને ઝઘડા નીકળી જાય બધા, એવા ભાગ્ય ક્યાંથી બાપા ! આહાહા ! અરે એ આત્માય સુખી થવા તો માગે છે ને ? આહાહા ! પણ સુખી કેમ થવાય એની ખબરું નથી, એટલે કેમ થાય ? અરેરે ! કોઈ દુઃખી થવા માગે છે ? પણ ખબરું નથી. આહાહા ! પાંચમા આરાના મુનિ આવા હોય ? કે ચોથો આરો

કે પાંચમો આરો મુનિ આવા જ હોય. આહાહા !

પુલાકનો દાખલો આપે છે, જો એ આવા દોષવાળા હોય તો પણ મુનિ છે. પણ એ દોષ છે એ મુનિપણું નથી, મુનિપણું તો આ છે. આહાહા ! પુલાક–બકુશ છે એને પણ મુનિપણું તો આ છે. સમજાણું કાંઈ ? આહાહા !

સ્વસંવેદન તેનાથી જેનો જન્મ છે. અમારા આનંદના પ્રચુરવેદનથી અમારા વૈભવનો જન્મ છે, એ ઉપાદાન લીધું. આહાહા ! તેનાથી, તેનાથી આવ્યું–ને બધામાં નિમિત્તમાંય તેનાથી આવ્યું ’તું. ઉપાદાનમાંય તેનાથી આવ્યું છે. વ્યવહાર નિમિત્ત છે તેનું જ્ઞાન કરાવ્યું આ જ ચીજ નિમિત્ત હોય, ગતિ કરે ત્યારે ધર્માસ્તિકાય જ નિમિત્ત હોય, લાખ કરોડ અન્ય દ્રવ્ય બીજા ભલે હોય અનંત પરમાણુ હો, પણ એ કાંઈ ગતિમાં નિમિત્ત નથી, એટલું સિદ્ધ કરવા નિમિત્ત, પણ નિમિત્તથી ગતિ કરે છે એમ સિદ્ધ નથી કરવું કાંઈ. આહાહા ! પણ અમારા નિજ વૈભવમાં આવા જ નિમિત્ત હોય. એ નિમિત્તથી અહીંયા થાય છે એમ નહિ. આહાહા ! થાય છે તો અમારા અનુભવની સુંદર છાપના વેદનથી જેનો જન્મ થયો છે. છે ને ? આહાહાહા !

એમ, જે જે પ્રકારે મારા જ્ઞાનનો વૈભવ છે. આ જ્ઞાનનો વૈભવ કહેવાય. આહાહા ! એની શ્રદ્ધા, એનો આનંદ, એની વીર્યની સ્ફુરણા, સ્વરૂપની રચના એ બધો જ્ઞાનનો વૈભવ છે, આત્માનો વૈભવ છે. આહાહા ! તે સમસ્ત વૈભવથી જોયું ? જે જે પ્રકારે મારા જ્ઞાનનો વૈભવ તે, તે સમસ્ત વૈભવથી આહાહા ! ન્યાંય સમસ્ત મૂક્યું “ દર્શાવું છું. ” સમસ્ત વૈભવથી હું દર્શાવું છું. આહાહા ! ત્યાં સુધી તો હજી સામાન્ય વાત કરી–દેખાડું છું, હવે કહે છે “ દેખાડીશ તો. ”

એ કહેવાશે વિશેષ વાત. પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ.